

Raak de crimineel eerst eens in zijn portemonnee

Financiële onderwereld

Bestrijding van de georganiseerde misdaad heeft al enkele jaren topprioriteit, de moord op Peter R. de Vries zette die weer vol in de aandacht. Maar om de drugshandel te smoren, is meer nodig dan uitschakelen van moordenaars en drugsbazen.

tekst **Marco Visser**
illustratie **Idris Van Heffen**

Wat hoort er niet in het rijtje thuis? De *Panama Papers*, de Amsterdamse Zuidas, het Nederlandse belastingklimaat en de harde georganiseerde drugshandel. Het antwoord: ze horen allemaal in dit rijtje. Het Nederlandse financiële systeem is niet alleen belastingontwijkende multinationals en grote fraudeurs van dienst, maar ook drugsbazen in binnen- en buitenland, zeggen diverse deskundigen.

De drugshandel is te vergelijken met een economie. Er zijn grondstoffen, producten, er is vervoer nodig en afnemers. Dat alles brengt een geldstroom op gang waarvan iedereen binnen de drugshandel, van smokkelaar tot baas, wordt betaald.

Verstoren van die geldstroom is een manier om de zware georganiseerde criminaliteit in het hart te raken. Maar Nederland werkt juist mee aan een vlotte doorstroming van crimineel geld, stelt de Italiaanse schrijver, journalist en maffiakenner Roberto Saviano. In *NRC Handelsblad* noemt hij Nederland 'een paradijs voor narcogeld'. "Door het Nederlandse systeem zijn Taghi en de moco-maffia zo machtig geworden." Zo machtig dat zij volgens Saviano niet schromen om iedereen die hen tegenwerkt om te leggen, onder wie Peter R. de Vries.

Een verband tussen het Nederlandse financiële systeem en de dood van De Vries ziet hoogleraar economie van de publieke sector Brigitte Unger niet. Zij is een van de prominente deskundigen in Nederland op het gebied van witwassen. "Maar waar Saviano wel gelijk in heeft, is dat Nederland te weinig oog heeft voor de doorstroom van crimineel geld."

In totaal gaat jaarlijks vermoedelijk zo'n 14 miljard euro door de Nederlandse witwasserij. Daarvan wordt 9 miljard witge-

wassen door criminelen die in Nederland gevestigd zijn, 5 miljard komt vanuit het buitenland en stroomt daarna door, het land weer uit. Want zoals Nederland een doorvoerland is voor drugs, zo gaat dat ook op voor drugsgeld dat hier wit wordt gewassen. "Zo leren criminelen Nederland kennen als een land waar het makkelijk is om geld doorheen te sturen", zegt Unger. "Dat trekt nieuwe criminelen aan die vennootschappen opzetten. Daar is onvoldoende aandacht voor."

De politie kijkt naar de georganiseerde misdaad wat betreft de delicten en richt zich op het zoeken naar bewijzen. Andere instanties, zoals de Financial Intelligence Unit Nederland, concentreren zich op de geldstromen. Die werelden komen onvoldoende samen waardoor volgens Unger kennis verloren gaat en overzicht ontbreekt.

Toezicht ontbreekt

Hoe gaat wiswassen van drugsgelden precies in zijn werk? Unger legt uit dat drugshandelaren in zee gaan met een trustdienstverlener. Anders dan trustkantoren behoren deze dienstverleners tot de zogeheten schaduwtrustkantoren waarop toezicht ontbreekt.

De trustdienstverlener zet een vennootschap op, stelt iemand als directeur aan en zorgt voor een adres, meestal het adres van de dienstverlener. De vennootschap krijgt ook een inschrijving bij de Kamer van Koophandel en een bankrekeningnummer. De drugshandelaar maakt geld over naar de bankrekening, als lening of als betaling van een factuur. Als het geld vervolgens weer wordt overgemaakt naar een andere rekening, in binnen- of buitenland, is niet meer te achterhalen dat de oorsprong van het geld drugshandel is.

Ook gewone trustkantoren die onder toezicht van De Nederlandsche Bank vallen kunnen meedoen aan witwassen van drugsgeld, zegt Unger. "Dan melden zij niet bij DNB dat zij een verdachte transactie zien. Twee jaar geleden heeft DNB meerdere trustkantoren om die reden gesloten."

Sporadisch komt deze duistere wereld aan de oppervlakte in lekkages, of 'leaks', zoals de gepubliceerde *Panama papers*, *Paradise papers* en *Luanda-Leaks*. De Panama en

Paradise Papers laten zien hoe grote bedrijven en vermogende personen geld buiten het zicht van de Belastingdienst houden. De Luanda Leaks tonen aan hoe het Nederlandse systeem de dochter van de Angolese president helpt om 3 miljard euro te verduisteren.

De 'leaks' laten een wereld zien van vennootschappen en de beheerders van die vennootschappen; de trustkantoren. Nederland telt er heel wat. "Er blijken 177 legale trustkantoren te zijn en 420 illegale trustdienstverleners die onder meer drugsgeld door Nederland kunnen laten stromen", zegt Unger. "Daar wordt echt onvoldoende aan gedaan."

Dat ziet ook hoogleraar fraude en regulering aan de Nyenrode Business University Bob Hoogenboom. "Nederland heeft liberale belastingverdragen met bijna de hele wereld", zegt hij. "Op grond van die verdragen kunnen ondernemingen belasting ontwijken. Die belastingverdragen zijn niet alleen functioneel voor belastingontwijking, maar ook voor witwassen op hele grote schaal. Niet alleen van drugsgeld overigens, maar

Zet het mes in het bureaucratische monster dat de misdaad moet bestrijden

ook van illegale inkomsten van witteboorden-criminelen. Dat zijn mensen die binnen de uitoefening van hun werk misbruik maken van hun macht en positie om zichzelf of de organisatie waarvoor ze werken te verrijken. De Nederlandsche Bank heeft onlangs voor de zoveelste keer gezegd dat het toezicht op het Nederlandse trustwezen zwak is. Financiële dienstverleners, zoals trustkantoren, advocaten en notarissen en fiscalisten, vervullen een functie in de eredivisie van het witwassen."

Die eredivisie bevindt zich volgens

Hoogenboom op de Amsterdamse Zuidas, terwijl de bestrijders van witwassen vooral kijken wat er te halen valt bij autoverkopers en sisha lounges. "Ook belangrijk, maar het is de onderkant van de witwasmarkt."

Het ontbreekt aan ervaring en de juiste kennis, stelt hij. "En er wordt te veel naar laaghangend fruit gekeken. De eredivisie is mondjesmaat in beeld. Wat ook niet helpt, is het egoïsme van verschillende diensten. Tussen politie, FIOD, Belastingdienst en ministerie van justitie woedt een concurrentieslag om mensen en zeggenschap. Daarbij

Bij onderzoek naar witwassen moeten data worden gekoppeld

hoogleraar Brigitte Unger

worden diensten afgerekend op het aantal zaken dat ze oplossen en niet op hun bijdrage aan de oplossing van de onderliggende maatschappelijke problematiek. We hebben behoefte aan strategisch leiderschap dat de belangen van Nederland dient. Dat betekent allereerst dat men beseft onderdeel te zijn van een groter geheel.”

Dure auto's

Er is nog een geldstroom in de drugseconomie: een aanzienlijke hoeveelheid contanten. “Witwassen is zeker in Nederland niet

altijd het verdienmodel van de georganiseerde drugscriminaliteit”, zegt Hoogenboom. “Criminelen houden ook veel cash aan, wat je ziet aan het geld dat binnen drugsmilieus wordt gevonden. Daarvan kopen ze nieuwe partijen drugs, wapens, dure auto's of gebruiken het geld om er douaneambtenaren en politieagenten mee om te kopen.”

Of daar iets aan te doen is? Lastig, zegt Hoogenboom. Hij adviseert het mes te zetten in het bureaucratische monster van allerlei organisaties die iets doen tegen crimi-

Een gat in de wet

Dat Nederland in trek is als land om belasting te ontwijken, is bekend van onder meer de Panama Papers, Paradise en de Luanda Leaks. **Dat gebeurt via de zogeheten brievenbusmaatschappijen, vennootschappen die eigenlijk alleen op papier bestaan.**

Om die vennootschappen op te zetten en te beheren, is er in Nederland een omvangrijke trustsector. Trustkantoren zijn verplicht verdachte transacties te melden bij De Nederlandse Bank. Dat gebeurt niet altijd. **Komt DNB daar achter, dan krijgt zo'n trustkantoor geen nieuwe vergunning.** Zo'n kantoor kan dan eventueel overstappen naar de schaduwwereld van de trustdienstverleners.

Die vallen niet onder het toezicht van DNB door een trucje dat opknippen heet; **diverse taken die dienstverlener zelf kan uitvoeren, verdeelt hij nu over meerdere partijen.** Dan zorgt bijvoorbeeld niet de dienstverlener voor een adres, maar een flexkantoor, of een administratiekantoor neemt de boekhouding over. Door de taken op te knippen, valt de dienstverlener niet langer onder de regels van DNB.

Minister Wopke Hoekstra wil dit gat in de wet zo snel mogelijk dichtten. Zeker nadat onderzoeksbureau SEO deze zomer een rapport uitbracht over de schaduwwereld binnen de trustwereld. **Van de totale trustmarkt werkt in potentie ongeveer 15 procent in de illegaliteit.** In potentie, want de onderzoekers weten niet zeker of de dienstverleners gebruik maken van hun illegale mogelijkheden.

naliteit, maar vooral het voortbestaan van hun eigen organisatie als hoogste doel hebben. Ook Unger noemt betere samenwerking, vooral tussen justitie en het ministerie van financiën, als oplossing.

Daarnaast is Unger 'fan' van *big data*. In databases van de Belastingdienst, Kamer van Koophandel, Kadaster, Financial Intelligence Unit Nederland (FIU) en de politie liggen grote stapels informatie. Koppel die aan elkaar, en de personen met onverklaarbaar veel vermogen of bezittingen komen vanzelf boven drijven. “Ik denk dat werken met big data een opsporingsmethode is die in de toekomst belangrijk kan worden. Je kunt geen onderzoek doen naar witwassen als je geen data kunt koppelen.”

Hoogenboom is voorzigtiger. “Met big data gebeuren goede dingen. Er wordt veel gepraat over kunstmatige intelligentie die een belofte in zich draagt van: maandag hebben we het opgelost. Maar veel van die technieken moeten hun waarde voor toezicht en de opsporing nog bewijzen.”

Tientallen miljoenen aan valse facturen

Hoeveel geld er precies verduisterd is? Dat heeft de meervoudige strafkamer in Amsterdam niet kunnen vaststellen, maar dat het om zeer aanzienlijke bedragen gaat is wel duidelijk. **Eind 2018 veroordeelt die twee voormalig bestuurders van trustkantoor Caute Management tot respectievelijk één en drie jaar cel.** Zij sluidden, in opdracht van hun klanten, geld door naar belastingparadijzen zoals Panama en de Britse Maagdeneilanden. Die landen staan erom bekend goed hun best te doen om daar gestald vermogen (en de eigenaars daarvan) af te schermen.

De Nederlandse trustkantoorbestuurders kregen het geld die kant op door valse facturen op te stellen. Die stuurden ze aan hun klanten voor diensten die in werkelijkheid al eens eerder betaald waren. **Zo leek het voor de buitenwereld of zij hun (mogelijk crimineel verkregen) geld 'legaal' naar die belastingparadijzen stuurden.** Voor het die kant op ging, in de twee veroordeelde bestuurders van Caute nog een commissie van 5 procent.

Alleen al in de klantdossiers die de rechtbank onder ogen kreeg ging het al over tientallen miljoenen aan witgewassen euro's. **Of daar ook drugsgeld tussen zat is niet bekend.** De klantenkring bestond vooral uit ondernemers die hun winst wilden achterhouden voor de belasting.

Dirk Waterval